

Dr. Zinner Tibor: A kádári megtorlás rendszere

Az előadás a Bács-Kiskun '56/60 című konferencián hangzott el, 2016. október 13-án, Kecskeméten a Városháza dísztermében.

A programot az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára létrehozott Emlékbizottság támogatta.

Elnök Asszony, Polgármester Asszony, tisztelt konferencia, tisztelt szponzorok és hallgatók!

Tegnap azzal fejeztem be a Szabadság tér '56-ban, hogy a kádári megtorlás az nem más, mint a Rákosi rendszer rémségeinek restaurálása. Nem mondhatok most se mást, mert amiről itt szó lesz, az nem '56 felemelő napjairól, hanem a XX. század legnagyobb magyar politikai megtorlásáról fog szólni.

Ha a megyei főügyész úr azt mondta, hogy mindennek van előzménye, nyilvánvaló, hogy mindennek van következménye is. Rövid kezdet egy rövid előzménnyel, hogy kötődjek egyben az előadásához. Amikor Moszkvában úgy döntöttek, hogy elég volt Nagy Imréről és csapatából, és visszaállították Rákosi hatalmát, akkor Magyarországon újból elszabadult a pokol. Gyakorlatilag számszerűségében ez azt jelentette volna – mivel a csúcsra járatott magyar büntetés-végrehajtás falai közé 27 ezer embernél többet nem lehetett bezsúfolni, az internálótáborokat pedig megszüntették, így – egy probléma keletkezett azzal, hogy hova rakják az újonnan elmarasztalt embereket. 1956 februárjában ugyanis 52 ezer embernek kellett volna jogerős börtönbüntetését tölteni.

A sors furcsa fintora, hogy 1945 februárjától eltekintve, amikor egy kegyelmi intézkedéssel az előző társadalmi-politikai berendezkedés által üldözöttek ügyeiben hirdettek ki egyfajta sajátos semmisséget, ettől függetlenül '89-ig tizenhárom közkegyelmi intézkedés volt Magyarországon. Ezt megalapozhatta törvény, törvényerejű rendelet, vagy országgyűlési határozat. Egyetlen egyről azonban nem jelent meg semmiféle jogi állásfoglalás, holott ez érintette a legtöbb személyt. 1956-ban több mint tízezer embert kellett kiengedni a börtönökből, hogy legalább valami cserét lehessen csinálni, de még így is tizenhárom ezren várták a büntetésük letöltését tartalmazó behívóra október 23-án.

Az embereket 1953-ban úgy engedték ki az internálótáborokból, engedték vissza a kitelepítésből, legyen az családi zárt rendszerű munkatábor, vagy egyéb, hogy ha bárkit tájékoztat mindarról, ami vele történt, akkor államtitoksértést követett el és hattól tíz évig terjedő fegyházbüntetéssel

sújtható. Igen, de ha egyszer már valakit kiengedtek, akkor a nyilvánosságnak nem lehetett gátat szabni, föld alá söpörni a történeteket. S a családok – akik szerencsések voltak, mert megkapták a megnyomorított édesapát vagy édesanyát, de élve kapták meg hozzátartozóikat – szembesülhettek mindazzal, ami pont az ellenkezője volt annak, amiről a néprádió a falvakban vagy egyes munkahelyeken harsogott. Kellett még hozzá egy Hruscsov-beszéd '56 februárjában, kellett hozzá egy poznaíni felkelés 1956 júniusában, kellett egy Rajk-temetés 1956 októberében, és kellett az, amit Márai úgy fogalmaz meg Mennyből az angyal című versében, hogy „elég volt”.

S innentől kezdve – lesz, ami lesz – megindult mindaz, ami október 23-án kezdetét vette, és senki sem gondolta, hogy folytatódni fog november 4-e után mindaz, ami úgy tűnt október 23-án, hogy soha többé nem ismétlődhet meg. Igen, mert az következett be, hogy 1956 vérbefojtása, vérbetiprása után politikai s állam elleni büntettekkel vádolva több mint 26 ezer embert marasztaltak el szabadságvesztés, azaz börtönbüntetéssel '63 tavaszáig, 225 embert kizárólag '56-ot megelőző, '56 alatti vagy '56 utáni tevékenysége miatt golyó által vagy bitófán kivégeztek.

Mindig azt szoktuk mondani, hogyha meghaladják az egyet a statisztikai adathalmazok, hogy már az egy is sok. De Kiss Réka elnök asszony elmondásából is tudjuk, hogy ez a történet nem csupán az egyes embereket érintette, hanem évtizedeken keresztül kiható hatással volt a családra, a gyerekekre, a félárván maradt gyerekekre, édesanyákra, vagy édesapákra. Mert azért tegyük hozzá, hogy itt édesanyákat is kivégeztek, nem csak édesapákat. És amíg ez volt az egyik oldalon, a pária-életmód, a másik oldalon plusz négy pontot kapott az egyetemi vagy főiskolai felvételin annak a személynek a gyermeke, akinek szülei karhatalmistaként vagy egyéb szolgálatokat tettek azért, hogy Magyarországon még egyszer '56 ne legyen.

S akkor valójában rendkívül könnyű helyzetben vagyok, mert itt olyan törvényerejű rendeletekről és jogkövetkezményükről kell beszélnem, amelyek alapján a kádári megtorlás lezajlott. Igen, könnyű helyzetben vagyok azért, mert míg a magyar narancsot nem sikerült megtermelni a Tanú című filmben bemutatott időszakban, addig – szemben az előbbivel – a kádári korszaknak a fügefalevél gyártása egy igen fontos eszköze lett. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa nevében kihirdettek például három törvényerejű rendeletet a büntetőeljárás egyszerűsítéséről, a statáriális vagy rögtönbíráskodás bevezetéséről, valamint a gyorsított eljárásról, hogy abban az időszakban a bíróságoknak ezek alapján lehessen joguk tárgyalni. Úgy jelentek ezek meg a sajtóban, mint az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletei. Gyakorlatilag azonban egy diktatúra jött létre, mert a miniszterek saját hatáskörükben, az Elnöki Tanács nevében, a Magyar Közlönyben így megjelentetve hozták meg ezeket a jogszabályokat, ugyanis a testület először 1957 márciusában ülésezett.

Nyilvánvaló, hogy ha évtizedeken keresztül nem beszéltek '56-ról úgy mint forradalomról és szabadságharcról, minderről még inkább hallgatták. A

kérdés ugyanis az volt, hogy mindez rendszerré formálódik-e, vagy ad hoc döntések tömkelegével állunk-e szemben. Frissen hatalomra juttatott vagy a hatalomba visszasegített politikusok terrorjáról, bosszúszomjuk megnyilvánulásairól volt-e szó, vagy egy jól körülhatároló, Moszkvából avagy netán Budapestről irányított retorzió együttessel állunk-e szemben.

Ami a kezdeteket illeti arra Kádár úgy emlékezett vissza egy évvel később, '57 decemberében a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottságának ülésén, hogy „novemberben vagy 1600 fasisztát a túlvilágra küldhettünk volna, de nem volt hozzá erőnk”. Kivételesen nem is hazudott, tényleg nem volt hozzá erő. Honnan vették az erőt, ha úgy tetszik a merészséget? Nyilvánvalóan a Magyarországon állomásozó, s a Magyarországra újabb egységekkel megérkező Vörös Hadseregnek a jóvoltából.

Még egy hét sem telt a forradalom vérbefojtásának kezdete óta, amikor november 11-én megjelent a büntetőeljárás egyszerűsítésére vonatkozó jogszabály. Mindössze az volt vele a probléma, hogy végrehajthatatlan volt, mert nem működött sem az ügyészség, sem a bíróság, sem az ekkor már nem államvédelemnek, hanem állambiztonságnak vagy politikai nyomozóosztálynak nevezett titkos rendőrség.

Valamit azonban mégis csak kellett csinálni, mert azért teltek szépen a börtönök cellái. S akkor kitalálták, hogy miután még a büntetőbírói kar működését nem sikerült még helyreállítani, akkor a katonákra testálják ezt a feladatot. És így született meg Magyarországon '56 decemberében két nap alatt, az egyik december 11-e, a másik 13-a, a statáriális vagy rögtönbíráskodásra vonatkozó törvényerejű rendelet, amelynek alapján a hadbírák elé állították azokat a személyeket, akiket fegyver- vagy/és lőszerrejtegetés, avagy egyéb bűncselekmények elkövetése miatt felelősségre kívántak vonni. Azért kellett két nap hozzá – mindez a jogalkotó felkészültségét is minősíti –, mert elfelejtették beírni első alkalommal, hogy milyen mértékű ítéletet lehet kihirdetni az eljárás lezárulásakor. Aztán 1956. december 15-én, a miskolci lőtéren eldőrdült az első sortűz, és kezdetét vette a horror Magyarországon.

Folytatódott a jogalkotás 1957. január 15-én, amikor most már a büntetőbírákat is, tehát nem katonai-hadbírói, hanem a polgári büntetőbíróság vonalán is bevonták az ítélezésbe. Ez a gyorsított büntetőeljárás bevezetésével vált lehetségessé, immáron ez volt a harmadik stáció. Ez utóbbi jogszabályból kettő paragrafust, két rendkívül fontos elemét kell kiemelni, Ha úgy tetszik, akkor a legendagyártók számára mondandóm most nem okoz örömet. El kell ugyanis valamit mondanom, mert ahány helyen, ahányszor ebben a témában megnyilatkozom, fontosnak érzem, ugyanis a médiumok munkásai jóvoltából '89 óta folyamatos dezinformálás részese a teljes magyar társadalom.

Az egyik az, hogy a büntethetőség határa ettől a naptól kezdve ismételten, vagy folyamatosan a tizenhatodik év betöltése volt. Ugyanis 1945. május 1-étől a pár hónappal korábban hatályba lépett népbírói rendelet módosítása lehetővé tette azt, hogy ha a cselekményt valaki tizenhat éves korát

betöltve követi el, kivégezhető a halálos ítéletének jogerőssé válását követően. Nem kell megvárni a tizennyolcadik életév betöltését. Mansfeld Péter kivégzése esetében tehát a publicisztika határait messze túllépve csúsztatott és csúsztat folyamatosan mindenki, aki minderről akképp ír, miszerint az ő esetében megvárták kivégzésével, amíg betölti a tizennyolc esztendő. Sokkalta sokkal több itt éppen az, hogy mindez már a tizenhatodik esztendő betöltésétől lehetővé vált. De hát miért is lepődnénk meg ezen, hogy ha '56 tavaszán a büntethetőség határát tíz esztendőre akarták leszállítani, és beleilleszteni az akkor hatályos büntető jogszabályok gyűjteményébe? Az idő tájt dr. Molnár Erik, az igazságügyi tárca első embere a következő hihetetlenül bőbeszédű indoklással beszélt minderről a honatyák előtt: „a Szovjetunióban is így csinálják.”. Én úgy gondolom, mindez magáért beszél, s egyfajta kiegészítése mindannak, amiről megyei főügyész úr beszélt.

A másik, ami a gyorsított eljárásra vonatkozó jogszabálynál megjelenik, az az úgynevezett súlyosítási tilalomnak a feloldása. Ez a tilalom azt jelentette, hogy ha valakit a bíróság elítélt, és az ügyész belenyugodott a bíróság által kihirdetett ítéletbe, tehát nem fellebbezett, hogy a kihirdetettnél súlyosabb mértékű ítéletet óhajtana, akkor a vádlott és a védője úgy gondolta, hogy fellebbezésével lehetősége lesz arra, hogy vagy a már kihirdetett ítélet mértéke marad hatályban, vagy egy enyhébb ítéletet csikarhatnak ki a másodfokon eljáró bíróságon. Nos, e tilalom feloldása azt jelentette, hogy akkor, amikor csak a védőügyvéd vagy a védelem, azaz a védelem és az elítélt adott be fellebbezést az elsőfokú büntetőeljárás végén kihirdetett ítélet enyhítése érdekében, a másodfokú bíróságnak viszont most joga lett arra is, hogy súlyosítást kérő ügyészi fellebbezés nélkül is a korábbi, elsőfokú ítéletnél súlyosabb mértékű elmarasztalást hirdessen ki. Harminckét olyan esetről tudunk, ahol a korábinál súlyosabb ítéletet szabtak ki. Ezek között volt olyan is, hogy a szabadságvesztésre ítélt személyt másodfokon halálra ítélték és kivégezték.

És itt jön egy olyan történelmi pillanat, amikor „megfordul a világ”. Úgy fordul meg a világ, hogy közben elkezdik felelősségre vonni azokat a személyeket is, akiknek megbüntetését követelték Szegeden a fiatalok már '56. október közepén megfogalmazott pontjaik egyikében, miképp majd a műegyetemisták utóbb, napokkal később, hogy például Farkas Mihályt állítsák bíróság elé. Nem az aradi vértanúkra emlékezés okából vették őrizetbe 1956. október 6-át, a Rajk László és társai újratemetését megelőző napon öt volt államvédelmist, valamint az 1948–1953 között volt honvédelmi miniszter fiát, Farkas Vladimír, egykori államvédelmi alezredest is. Üzenvén ezzel azt a társadalomnak, hogy íme ők, az ÁVH emberei és nem a politikai vezetés büntette miatt nyugodtak Rajk és társai a gödöllői országút mentén jeltelen sírban hét éven keresztül. Majd következett az újabb újratemetés, ezúttal Farkasréten október 13-án, immár az 1950. augusztus 19-én kivégzett tábornokoké. És ekkor előtte egy nappal Farkas Mihályt tartóztatták le, üzenvén

ezzel azt a közvéleménynek, hogy az annak idején a hadbíróóságokon zajlott horrorért őt teszik majd felelőssé.

Közbevetve mutatja '56 forradalmárainak nagylelkűségét és emberségét, hogy noha mindenki tudta, hogy hol őrzik a frissen őrizetbe vettek, meg a korábban már elítélt egykori államvédelmis vezéreket, de mégsem esett bántódásuk, sőt még interjút is csináltak Péter Gáborral, Décsi Gyulával, és a két Farkassal a Fő utcai börtönben. A sajtóban közöltek ellenére senkinek sem jutott eszébe, hogy őket – miként Szent István Koppányt – felelőssége vonja...

Az idősebb Farkassal és fiával szemben elindították a büntetőeljárásokat, és a volt minisztert a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma elsőfokú eljárásban, jogerősen '56 márciusában hatévi börtönbüntetésre ítélte. Igen, de ez a hat esztendő Nagy Imre első kormányának időszakában kihirdetett törvényerejű rendelet értelmében feleződött. Mindez azt is jelentette, hogy '56. október 12-höz képest '59. október 12-én Farkas Mihálynak el kellett volna hagyni a börtönt, és ő kevesebb időt töltött volna cellásában, mint az a Kádár János, akinek őrizetbe vételében, majd elmarasztalásában Farkasnak komoly szerepe volt.

Az elvtársak megrettentek egy pillanatra, miközben az első számú vezető Kádár ez idő tájt még Moszkvába volt. S akkor ott egyeztek meg épp arról, hogy Budapesten kezdetét veszi a Nagy Imrével és társaival szemben indított büntetőeljárás, és a deportáltakat hazahozzák Romániából. A Kádár haragjától rettegőknek megoldást kellett találni itthon ezalatt viszont arra, hogy miképp tudják Farkas ítéletének mértékét megváltoztatni. Nem akárhik ültek össze, a honi jogélet legmagasabb pozícióban lévő emberei: a legfőbb ügyész, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, az igazságügyi tárca vezetője, az IM '56-os Forradalmi Bizottságának volt elnöke, de ő már büntetésből. És mellettük nem akárki – ha jogászok vannak itt a teremben, akkor számukra e név nagyon sokat fog mondani – dr. Eörsi Gyula, aki a magyar polgári jogalkotásnak az idő tájt és később is az egyik legnagyobb alakja, az ELTE későbbi rektora, nem melleleg az állambiztonság által beszervezett jogászprofesszor.

Nos, kérem, ez az öt ember többször összeült, és kitalált egy újabb törvényerejű rendeletet, ami a Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa elnevezéssel vált ismertté. Ekkor már valóban ülésezett az Elnöki Tanács is, amelyiknek a nevében eddig is pár halálraítélt kegyelmet kapott, vagy ellenkezőleg elutasították a kegyelmi kérelmét és végezték őket úgy ki, hogy nem is ülésezett a testület. Ennek az új jogi fórumnak olyan jogszabályi lehetőséget biztosítottak, ami lehetővé tette azt, hogy megváltoztassák Farkas, majd mások ítéletének mértékét is. Nevezetesen, hogy ha a Legfelsőbb Bíróság akár Katonai, akár Büntető Kollégiuma egy esztendőn belül bármilyen jogerős ítéletet hozott, de a legfőbb ügyész törvényességi óvást nyújtott be az ezekben a büntetőperekben elítéltek esetében, akkor a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa újratárgyalhatta a korábbiakban már lezárt büntetőügyet. Így lesz a 001/1957-es iktatószámot viselő büntetőügy Farkas Mihályé, akit a

törvényességi óvást követően tizenhat évre ítélnék az újabb tárgyaláson. Természetesen nem töltötte le, mi több még csak nyolc esztendő sem a tizenhat helyett, hanem 1960. április 1-én szabadult, egyrészt több olyan személlyel együtt, akiket Nagy Imre és társai büntetőperében ítélték el, és kiszabadult elítélt fia is.

Ezekből a jogszabályokból állították össze a megtorlás legutolsó jogszabályát, a népbíróságokra vonatkozót, ennek alapján állították fel az országban hat helyen a népbíróságokat. Ezeknek ítélezése 1961-ig meghatározta a jelent, és a jövődőt, és az azt követő időszakot is. Ez történt. A kérdés az, hogy kik csinálták, hogyan csinálták, miképp csinálták?

Hát én hosszabban beszéltem volna dr. Lengyel Zoltánról, de mivel Kiss Réka a lényegét elmondta, úgy hogy én ettől most megkímélem Kecskemét idősebb polgárait és fiataljait. És beszélnék inkább arról, hogy azért ezt a történetet nem szabad lezárnunk 1963-nál, '63 márciusánál, az úgymond általános közkegyelemnél. Mert ez mindössze a magyar kérdésnek az ENSZ napirendjéről való levételével függött össze, és az elítélt '56-osok közül voltak olyanok is, akik csak '73-ban és a következő esztendőben szabadulhattak. Azaz akiket köztörvényes cselekmények elkövetésével gyanúsítva, majd megvádolva és elmarasztalva juttattak cellákba, azokat nem engedték ki. Ám az is ma már köztudott, hogy egyeseket előbb kiengedték '63-ban, majd megállapították, hogy mindez tévedésből történt, és ezért hamarosan visszavitték őket büntetésük letöltésére.

Jómagam ezért nem 1963-at, hanem 1966-ot szoktam egyfajta ilyen időbeli cezúrának tekinteni. Nézzük meg ezt a tíz évet! Főleg azért érdemes ezt megtenni, mert a forradalom tíz éves évfordulóján a politikai okokból vagy állam elleni büntetőügyekben elítéltek száma közelített ismételten a tízezerhez. S ha megnézzük '56 és '66 között csak a halálbüntetéseket, 473 ember volt, akit Magyarországon halálra ítélték és ebből 373 személyen végre is hajtották a halálbüntetést. Ha ebből a 373-ból pedig kivonom a 225 kivégzettet, akkor kiderül, hogy a nem '56-tal összefüggő elmarasztalások esetében is a rendkívüli szigor, a kivételes büntetés, a halálbüntetés erőteljesen érvényesült Magyarországon.

Nem akarok senkinek sem tippet adni, hogy mit kell csinálni szerelmi háromszögek esetén. Annak idején gyakori megoldás az volt, hogy a gaz csábító és a feleség a férjet eltette láb alól. Valószínű, hogy miután mind Szekszárdon, mind Nyíregyházán fél árván maradtak a gyerekek, ezért úgy döntöttek a helybéli bírák, hogy ha már a férjet megölték, az asszony maradjon életben a csábítóval együtt és mind a négy elkövető életfogytig tartó börtönbüntetést kapott. A Legfelsőbb Bíróság azonban nem törődött azzal, hogy gyermekeknek árvaság lesz a sorsa, mert mind a négy embert halálra ítélte és ki is végezték őket.

Hozzá szeretném tenni, nem ezekért a gyilkosokért emeltem fel a szavam, nem ezekért az emberekért mondtam el a történeteket dióhéjban. Hanem

ezzel csak azt akartam jelezni, hogy az 1967-ben kivégzett három olyan személyen kívül, akiket az ún. zuglói nyilas per következményeként akasztottak fel, Magyarországon végig érvényesült a megyei főügyész úr által többször említett római jogból a talio, a szemet szemért, fogat fogért elve, és '88 júliusáig minden olyan büntetőügyben, ahol a vádlottat emberöléssel vagy gyilkossággal vádolták, az eljáró bíróság jogerős és végre is hajtott halálbüntetést hirdetett ki.

Szó volt itt a korábbi előadásban arról, hogy a társadalmi tulajdon védelmének fogalma '50-ben került elő. Nem csupán arról szólt a történet, hogy az 1950. évi egyik törvényerejű rendelet a házastársak büntetését is előírta a katona dezertálási kísérleténél vagy éppenséggel sikeres kísérlete, tehát bevégzett tevékenysége esetén. Hanem bevezettek egy olyan jogszabályt is, aminek Szent István törvénykönyvében már megtaláljuk az előzményét. Nevezetesen ott azt, hogy aki háromszor lopott, annak feje vétessék. Utóbb, 'májd ezer esztendővel később már azt tartalmazta a törvényerejű rendelet, ha valaki háromszor lopott, és visszaesőként különösen nagy kárt okozó lopás bűncselekményét követte el, halálra ítéltető és kivégezhető. 1956 decembere és '63 márciusa között Magyarországon öt embert végeztek ki, azért, mert különösen nagy kárt okozó lopás bűncselekményét követte el visszaesőként, de soha jogszabályban senki sem fogalmazta meg azt, hogy mi az a különösen nagy kár.

És akkor a kegyelmekről egy pár gondolatot engedjenek meg, mielőtt itt a személyi feltételekről is szólnék pár gondolatot. Ami a kegyelmeket illeti, három kegyelem volt a forradalommal összefüggő megtorlás idején. '59-ben, '60-ban két részleges, és '63-ban egy általános. Akiket kiengedtek, azok mind az úgynevezett kétfrontos harc jegyében szabadulhattak. Tehát egyfelől az '56-osok egy része hagyta el celláit, de kiengedték az előbb 1953-1954-ben törvénytelenül, majd 1957 nyarán, a perújrafelvételt követően ismételtén elítélt Péter Gábort, az Államvédelmi Hatóság vezetőjét és társait 1959-ben. Aztán jött '60 tavasza, ekkor szabadulhattak a Nagy Imre és társai büntetőoperét túlélők és más '56-osok, valamint a két Farkas, apa és fia.

S aztán 1963-ban kiengedték az '56-os elítélteknek egy részét, a köztörvényesek azonban nem szabadulhattak. Mi több, a korabeli elmarasztalásukat, tragikus sorsukat a rendszerváltó nemzedék is jórészt Kádár bíráihoz hasonlóképp ítélte meg. S ameddig az elmarasztalt '56-osok esetében az 1989. évi XXXVI, az első semmisségi törvény a politika és államellenes cselekményeket elkövetők esetében jobb kezét nyújtott kötődő kárpótlással, addig a köztörvényes vádakkal elmarasztaltak esetében 2000-ig, a CXXX, az úgynevezett Lex Tóth Ilona törvény hatálybalépéséig kellett várni ahhoz, hogy az ő esetükben is lehetővé váljon a semmisség megállapítása. Ám azzal a jelentős különbséggel, hogy ezeknek az embereknek kötődő kárpótlásáról nem jelent meg jogszabály.

Utolsó gondolatsor. Kik követték el a kádári megtorlást? Név szerint tudjuk annak az ötvenegy bírónak a nevét, akik első- és másodfokú

büntetőeljárásban jogerős halálbüntetést hirdettek ki 1956. december 15-étől. A Nemzeti Emlékezet Bizottságának honlapján név szerint olvashatók a dokumentumokon alapuló életutak, úgy, hogy kik kiket marasztaltak el halálbüntetésre. Mindenki meggyőződhet ezekből arról, hogy kik járultak hozzá ítéletükkel a fővárosban, vagy vidéken az akkor még ismeretlenek tetemét rejtő parcellák feltöltéséhez. Az ő „jogszolgáltatásuk” következtében ennek a generációnak a sírjai azonban nem domborultak, hanem homorultak, Ezeket a sírhantokat nem töltötték fel, ezért ezek a sírok besüppedtek az idők folyamán. Bizony 1988-1989-ig, az annus mirabilisig, a csodák esztendejéig kellett várni arra, hogy megtudjuk, hogy ezek a hantok nélkül ott nyugvók kik voltak, mit tettek és miért áldozták az életüket.

Köszönöm szépen, hogy meghallgattak!

A szerzői jogokat az előadó-szerző gyakorolja.